

Dějiny psychologie 1

Úvod – teorie vědeckého poznání
Psychologické systémy a jejich
popis

Teorie vědeckého poznání

- Kuhn (1962) – Struktura vědeckých revolucí
- teorie vývoje vědy
 - normální věda
 - krize
 - vědecká revoluce
- paradigma
- psychologie jako preparadigmatická věda

Psychologické systémy

- M.H. Marx a W.A. Hillix (1963)
identifikovali 6 tradičních psychologických systémů
 - asocianismus
 - strukturalismus
 - funkcionalismus
 - psychoanalýza
 - behaviorismus
 - gestalt

Asocianismus

- ▣ psycholog by měl zkoumat principy asociací (sdružování) mezi psychickými obsahy
- ▣ rozklad složitých procesů na jednodušší prvky je považován za nejlepší cestu k porozumění psychice

Strukturalismus

- ▣ psycholog by měl metodou experimentální introspekce zkoumat obsahy vědomí
- ▣ hledá nejmenší, nedělitelné prvky tvořící vědomí

Funkcionalismus

- ▣ psycholog by měl zkoumat funkce psychiky a chování organismu, který se přizpůsobuje svému prostředí
- ▣ klíčovým pojmem je adaptace

Psychoanalýza

- ▣ základem psychologie je zkoumání motivace, většinou nevědomé a sexuální povahy
- ▣ zkoumat ji psycholog může v jejích projevech ve snech, chybných úkonech, volných asociacích

Behaviorismus

- psycholog musí studovat chování organismu
- používá přísně objektivní metody
- vědomí nemůže být součástí psychologických dat

Gestalt

- užitečné a smysluplné zákonitosti psychiky mohou být objeveny jen zkoumáním celků
- povaha prvku je ovlivněna tím, v jakém se nachází celku

Preskriptivní teorie

- ▣ Robert I. Watson (1967).
Psychology: a prescriptive science.
- ▣ studiem dějin psychologie identifikoval 18 přetrvávajících otázek, které většina psychologů pokládala za důležité
- ▣ označil je preskripce a vymezil je jako konceptuální dimenze se dvěma extrémními póly

Watsonovy preskriptivní dimenze

- ▣ následuje popis jednotlivých dimenzí, doplněný ilustrativními položkami z *Multiphasic Psychophilosophical Inventory* (autor Keith K. Millis)

Watsonovy preskriptivní dimenze

- ▣ Nejlepší způsob, jak zkoumat psychiku lidí, je zkoumat jejich myšlení a vnímání.
- ▣ Lidé si většiny mentálních procesů, které se v jejich mysli odehrávají, nejsou vůbec vědomi.
- ▣ Introspekce je metoda, která by měla být užívána při zkoumání lidské psychiky.

Watsonovy preskriptivní dimenze

1. **Vědomý mentalismus** – **Nevědomý mentalismus**

- Je kladen důraz na vědomé mentální procesy nebo na nevědomé?
-

Watsonovy preskriptivní dimenze

- ▣ Kdybych prováděl psychologický výzkum, spíš bych se ptal zkoumaných osob na jejich myšlenky a pocity, než abych pozoroval jejich chování a projevy.
- ▣ Je důležitější pozorovat, predikovat a kontrolovat lidské chování než porozumět lidskému myšlení.

Watsonovy preskriptivní dimenze

2. **Obsahový objektivismus**

– Obsahový subjektivismus

- ▣ primárním předmětem zkoumání má být lidské chování nebo myšlení a prožívání?

Watsonovy preskriptivní dimenze

- Věřím, že člověk má svobodnou vůli, že si vybírá své chování a má vždy možnost volby.
- Většina lidského chování má příčinu v nějakém podnětu z okolního prostředí.
- Věřím v osud.

Watsonovy preskriptivní dimenze

3. Determinismus – Indeterminismus

- ▣ každé jednání je důsledkem nějakého podnětu, lidské jednání je do určité míry předurčeno, lidé se nemohou rozhodovat zcela svobodně vs.
- ▣ lidé mají svobodnou vůli, mají vliv na své jednání a jejich chování není jen soubor odpovědí na podněty prostředí

Watsonovy preskriptivní dimenze

- Všechno poznání získáváme díky konkrétním zkušenostem.
- Naše smysly nás mohou klamat, je lepší spoléhat se na naši schopnost myšlení než na vnější informace.
- Když se snažíme porozumět světu kolem nás, neměli bychom se spoléhat na vlastní myšlení a logiku, ale spíše na pozorování okolí.

Watsonovy preskriptivní dimenze

4. Racionalismus – Empirismus

- ▣ Je primárním zdrojem našeho poznání smyslová zkušenost nebo je jím logické uvažování a myšlení?

Watsonovy preskriptivní dimenze

- Prožívání nebo myšlení není možné rozkládat, vždy dojde ke změně nebo eliminaci dané myšlenky či pocitu.
- Je lepší posuzovat ideje podle jejich užitečnosti než podle obsahu.
- Než začneme zkoumat jakékoli psychické procesy, je třeba určit a popsat všechny možné obsahy vědomí.

Watsonovy preskriptivní dimenze

5. Funkcionalismus – Strukturalismus

- ▣ Jsou relevantními kategoriemi psychologie činnosti psychiky – to, co mysl dělá (psychické funkce) nebo psychické obsahy, struktura psychiky?

Watsonovy preskriptivní dimenze

- ❑ Než začneme shromažďovat data, je třeba nejprve formulovat teorii.
- ❑ Neměli bychom vyvozovat závěry dříve, než prozkoumáme větší množství faktů, údajů a pozorování.
- ❑ Pokud začínáme zkoumání nějakého jevu a v mysli už máme zformulovány nějaké předpoklady nebo tvrzení o daném tématu, může dojít ke zkreslení tím, že budeme věnovat pozornost jen vybraným jevům.

Watsonovy preskriptivní dimenze

6. Induktivismus – Deduktivismus

- má výzkum začínat pozorováním a vytvářet složitější koncepty postupně z jednodušších (induktivní postup) nebo existují určité pravdy či obecné principy, ze kterých je možno odvodit specifické předpoklady a očekávání?

Watsonovy preskriptivní dimenze

- Každé stvoření je naplněno živoucí silou, kterou věda nedokáže vysvětlit.
- Všechno lidské chování může být vědecky vysvětleno z hlediska fyziologie a biochemie.
- Fyziologické procesy nemohou být nikdy dokonale a úplně vědecky vysvětleny.

Watsonovy preskriptivní dimenze

7. Mechanismus - Vitalismus

- ▣ Jsou psychické jevy vysvětlitelné mechanickými nebo fyzikálně-chemickými procesy nebo zde působí nějaký jiný faktor kromě těch mechanické povahy, jako třeba životní síla, duše?

Watsonovy preskriptivní dimenze

- Když dva lidé pozorují určitý jev, měli by být schopni uvést totožné poznatky.
- Je téměř stejně důležité, jestli ne důležitější, zkoumat prožívání každé jednotlivé osoby, než plánovat „objektivní“ studie
- Hypotézy používané ke zkoumání myšlení a chování musí být falsifikovatelné.

Watsonovy preskriptivní dimenze

8. Metodologický objektivismus – Metodologický subjektivismus

- Jsou používané metody vytvořené tak, aby bylo zkoumání ověřitelné nebo mají použité metody získávat subjektivní a ne nutně externě ověřitelné výsledky?

Watsonovy preskriptivní dimenze

- ▣ Abychom nějaké informaci porozuměli, je třeba ji rozložit na nejmenší částčky.
- ▣ Zdá se, že naše mysl organizuje prožívání a vnímání do celků, které znamenají více než součet jejich částí.
- ▣ Podstata informace není v konkrétních prvcích, ale spíše ve vztazích mezi nimi.

Watsonovy preskriptivní dimenze

9. Molekulární přístup – Molární přístup

Jsou data, která tvoří celek nějakého psychického jevu popsitelná v malých jednotkách, jednotlivých prvcích (molekulární přístup) nebo ve větších jednotkách (molární)?

Watsonovy preskriptivní dimenze

- Naše vědomí a prožívání je plně vysvětlitelné tělesnými fyziologickými procesy, neexistuje duše oddělená od těla.
- To, co se nám jeví jako hmota nebo tělo, to co vidíme kolem sebe, je pouze produkt představ naší mysli.
- Tělo a duše jsou dvě oddělené entity.

Watsonovy preskriptivní dimenze

10. Monismus – Dualismus

- Existuje jen jeden základní princip skutečnosti nebo dva (nebo více)?

Watsonovy preskriptivní dimenze

- Vývoj lidstva probíhal prostřednictvím evoluce a přirozeného výběru po milióny let.
- Jsem přesvědčen, že přírodní zákony vždycky neplatí.

Watsonovy preskriptivní dimenze

11. Naturalismus – Supernaturalismus

- ▣ Je pro vysvětlení psychických jevů třeba počítat s transcendentními silami, s nadpřirozenem?

Watsonovy preskriptivní dimenze

- Abychom se dobrali k co nejpřesnějším poznatkům o psychologických konstruktech, je lepší studovat prožívání jednotlivce než se pokoušet o generalizace, které nemusí platit pro každého.
- Mezi jednotlivými lidmi existují takové rozdíly, že není možné dospět k obecnému pojetí psychických procesů.
- Je důležité odhalit obecné zákonitosti lidského chování.

Watsonovy preskriptivní dimenze

12. Nomothetický přístup – Idiografický přístup

- ▣ Je kladen důraz na objevování obecných principů nebo zákonitostí nebo na zkoumání jednotlivců?

-
- Při zkoumání psychických procesů je důležitější věnovat pozornost vztahům mezi podnětem prostředí a reakcí než prožívání.

Watsonovy preskriptivní dimenze

13. Periferalismus – Centralismus

- ▣ Je při vysvětlování psychických jevů kladen důraz spíše na periferní části těla nebo spíše na procesy v mozku?

Watsonovy preskriptivní dimenze

- ▣ Získávání poznatků by mělo být řízeno užitečností výsledku.
- ▣ Hledání vědění nemá mít žádný jiný důvod kromě toho, že odpověď na položenou otázku existuje a měla by být získána.
- ▣ Výzkumný projekt by měl mít konkrétní cíle a měl by vést k poznatkům, které je možno využít v praxi.

Watsonovy preskriptivní dimenze

14. Purismus – Utilitarismus

- ▣ Je vědění hledáno pro vědění samotné (purismus) nebo má být využito k nějakému cíli?

Watsonovy preskriptivní dimenze

- ▣ Neparametrické testy jsou pro psychology, kteří netuší, co je správná věda.
- ▣ Nejlepším indikátorem, že je možné dospět k novým poznatkům, jsou statisticky významné numerické rozdíly.
- ▣ Použití čísel pro kódování odpovědí znamená ztratit podstatnou část informace o daném člověku.

Watsonovy preskriptivní dimenze

15. Kvantitativní přístup – Kvalitativní přístup

- Jsou popisy nebo data redukovatelná na čísla nebo jsou důležitější spíše kvalitativní rozdíly?

Watsonovy preskriptivní dimenze

- ▣ Nejlepší rozhodnutí dělají lidé, když se dokáží řídit rozumem, s chladnou hlavou.
- ▣ Lidé budou mít prospěch z toho, když se nebudou řídit jen logikou a nechají promluvit svůj instinkt, své emoce.

Watsonovy preskriptivní dimenze

16. Racionalismus – Iracionalismus

- ▣ Máme se řídit spíš zdravým rozumem a inteligencí nebo do procesu myšlení mohou zasahovat či ho úplně ovládat emocionální faktory?

Watsonovy preskriptivní dimenze

- ▣ Při zkoumání průběhu vývoje je vhodnější sledovat určitou skupinu dětí několik let.

Watsonovy preskriptivní dimenze

17. Průřezový přístup **– Vývojový přístup**

- ▣ Je důraz kladen spíše na statický, průřezový přístup, zkoumání jedinců v jednom bodě času nebo na longitudinální přístup, sledování změn v průběhu času?

Watsonovy preskriptivní dimenze

- ▣ Lidé se chovají proměnlivě podle situace, ve které se nacházejí.
- ▣ Osobnost člověka se během dospělosti už zásadně nemění.

Watsonovy preskriptivní dimenze

18. Statický přístup

– Dynamický přístup

- ▣ Je kladen důraz na přetrvávající aspekty nebo na změnu a faktory změny?

Kontrolní otázky

- teorie vědeckého poznání – Kuhnova
Struktura vědeckých revolucí, základní
pojmy
- psychologické systémy
- Watsonovy preskriptivní dimenze

Doplňující literatura

- Kuhn, T.S. (1997).
Struktura vědeckých revolucí.
Praha: Oikoymenh.

- stručné shrnutí Kuhnovy knihy
(v angličtině)